

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра теорії та історії держави і права, конституційного права

ПОГОДЖЕНО:

Завідувач кафедри,

доктор юридичних наук, доцент

Шумна Л.П. _____

«___» _____ 2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Конституційне право зарубіжних країн»
спеціальність 081 «Право»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,

кандидат наук з державного управління

Денисенко К.В. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри теорії та історії

держави і права, конституційного права

Протокол № __ від «__» _____ 2019 р.

Кредити та кількість
годин:

5 кредитів ECTS; години: 36 лекційних, 40
семінарських та 74 самостійна робота.

Чернігів 2019

Анотація курсу

У кожній країні функціонує її власне неповторне конституційне право. Як переконує сталий досвід держав, що входять до Європейського Союзу, процеси інтеграції та централізації поступово ведуть до створення на їх території «єдиного правового простору», що означає певну уніфікацію конституційного права. Проте конституційне право зберігатиме свою особливість для кожної країни доти, доки існуватимуть суверенні держави. Вивчення дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» сприяє політичному самопізнанню, розумінню особливостей правових систем зарубіжних країн, а також місця і ролі демократичної, суверенної, незалежної та соціальної України у світі.

Значення цього курсу зумовлено постійною потребою в порівняльному аналізі вітчизняних і закордонних інститутів-конституційного права. Україна встала на шлях розвитку, що враховує найкращий світовий досвід, і їй постійно доводиться вдосконалювати свою правову та політичну систему відповідно до мінливих умов сучасного світу.

Головним джерелом конституційного права є конституції, принципи і норми, які в сумарному результаті визначають характер та спрямованість інших галузей права.

Вивчаючи конституційне право зарубіжних країн, Ви розширюєте та збагачуєте знання з теорії конституційного права, поглиблюєте розуміння національного конституційного права, отримуєте розуміння щодо соціальної зумовленості правових норм, формуєте уміння використовувати досвід зарубіжних держав для вдосконалення національного законодавства. Усвідомлення багатоманітності розуміння природи конституційного права, різноманіття його джерел та інститутів у зарубіжних країнах має позитивний вплив на формування правосвідомості та розвиток правової культури сучасного юриста.

Мета курсу

Метою навчальної дисципліни є вивчення основних теоретичних положень науки зарубіжного конституційного права й основ конституційного права окремих країн, загальнотеоретичних та загальноправових проблем (форма державного устрою, форма державного правління, політичний режим, парламентаризм, громадянство, правове положення особи в зарубіжних країнах, інститут глави держави, судова влада, виборче право і виборчі системи зарубіжних країн, теорія і практика місцевого самоврядування та управління, політичні партії і партійні системи тощо), а також сучасних проблем національного конституційного права окремих країн (основи конституційного права і політичні системи США, Великобританії, Франції, ФРН, Італії, Індії, Іспанії, КНР, Японії, РФ, тощо).

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Галузь конституційного права зарубіжних країн. Конституція та статус особи.						
1	Предмет, джерела і система конституційного права зарубіжних країн	10	2	2	-	6
2	Конституції зарубіжних країн	9		2	-	7
3	Конституційний статус особи в зарубіжних країнах	11	2	2	-	7
Розділ 2. Форма держави. Політичні режими та партії. Виборче право і виборчі системи зарубіжних країн						
4	Форми державного правління в зарубіжних країнах	7	2	2	-	3
5	Форма державного устрою в зарубіжних країнах	7	2	2	-	3
6	Політичні режими в зарубіжних країнах	7	2	2	-	3
7	Політичні партії і партійні системи в зарубіжних країнах	5		2	-	3
8	Виборче право і виборчі системи зарубіжних країн	4		2	-	2
Розділ 3. Органи державної влади в зарубіжних країнах.						
9	Глава держави в зарубіжних країнах	8	2	2	-	4
10	Парламент у зарубіжних країнах	8	2	2	-	4
11	Уряд у зарубіжних країнах	8	2	2	-	4
12	Судова влада в зарубіжних країнах	8	4	2	-	2
Розділ 4. Основи конституційного права США та країн Європи.						
13.	Основи конституційного права Сполучених Штатів Америки	8	2	2	-	4
14	Основи конституційного права Федеративної Республіки Німеччини	8	2	2	-	4
15	Основи конституційного права Франції	7	2	2	-	3
16	Основи конституційного права Великобританії	7	2	2	-	3
Розділ 5. Основи конституційного права країн Євразії та Сходу.						

17	Основи конституційного права Російської Федерації	7	2	2	-	3
18	Основи конституційного права Китайської Народної Республіки	8	2	2	-	4
19	Основи конституційного права Японії	7	2	2	-	3
20	Основи конституційного права Індії	8	2	2	-	4
Всього годин за курсом		150	36	40	-	74

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

При підготовці до семінарського заняття Ви маєте законспектувати питання, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Плани семінарських занять

Тема 1. Предмет, джерела і система конституційного права зарубіжних країн.

1. Конституційне право як галузь права.
2. Конституційно-правові відносини, їхня сутність, види, характерні риси.
3. Джерела конституційного права.

3.1. Конституція — основне джерело конституційного права. Конституційні, органічні і звичайні закони.

3.2. Судові прецеденти і рішення органів конституційного нагляду.

3.3. Конституційні звичаї (конституційні угоди, конвенційні норми).

3.4. Нормативні акти глав держав і урядів.

3.5. Акти, видані в порядку тлумачення законів.

3.6. Парламентські регламенти.

3.7. Доктринальні джерела.

3.8. Релігійні норми.

Література: основна № 1-8; допоміжна № 28, 50, 111, 129, 163, 167, 180, 187.

Тема 2. Конституції зарубіжних країн.

1. Поняття та зміст конституцій.
2. Способи прийняття конституцій.

3. Процедура і способи зміни конституцій.

4. Види конституцій, їхня класифікація.

Література: основна № 1-8; допоміжна № 4, 111, 122, 129, 149, 163, 167, 187.

Тема 3. Конституційний статус особи.

1. Громадянство (підданство), порядок його набуття і втрати.

2. Особисті права і свободи.

3. Політичні права.

4. Соціально-економічні права.

Література: основна № 1, 2, 4, 6; допоміжна № 3, 5, 13, 52, 65, 84, 92, 95, 115, 116, 141, 187.

Тема 4. Форми державного правління в зарубіжних країнах.

1. Поняття форми правління.

2. Монархія: поняття, сутність. Основні ознаки монархії.

2.1. Абсолютна монархія, її ознаки.

2.2. Конституційна (обмежена) монархія, її ознаки.

3. Республіка: поняття і сутність. Ознаки республіканської форми правління.

Література: основна № 2-6, 8; допоміжна № 18-22, 114, 130, 143, 156, 157, 183.

Тема 5. Форма державного устрою в зарубіжних країнах.

1. Форма державного устрою: поняття та класифікація його форм.

2. Унітарні держави: поняття, ознаки.

3. Федерація: поняття, ознаки.

4. Конфедерація: поняття, ознаки.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 1, 17, 101, 112, 119, 130, 163, 175, 184.

Тема 6. Політичні режими в зарубіжних країнах.

1. Поняття політичного режиму.

2. Демократичні політичні режими: поняття й ознаки.

3. Авторитарні політичні режими: поняття й ознаки.

4. Тоталітарні політичні режими: поняття й ознаки.

Література: основна № 1, 2, 5-8; допоміжна № 44, 89, 100, 107, 113, 142, 147.

Тема 7. Політичні партії і партійні системи в зарубіжних країнах.

1. Політичні партії: поняття і сутність.

2. Основні види політичних партій.

3. Партійні системи: багатопартійні системи (Франція, Італія, ФРН, Японія), двопартійні системи (США, Великобританія), однопартійні системи.

4. Інституціоналізація політичних партій.

Література: основна № 1-8; допоміжна № 10, 24, 27, 46, 93, 94, 126, 134, 136, 138, 144, 153.

Тема 8. Виборче право і виборчі системи зарубіжних країн.

1. Виборче право. Активне і пасивне виборче право.
2. Принципи виборчого права.
3. Види виборчих цензів: віковий ценз; ценз осілості; ценз грамотності й освітній ценз; ценз статі.
4. Виборчі системи: поняття і види.
- 4.1. Мажоритарні виборчі системи.
- 4.2. Пропорційні виборчі системи.
- 4.3. Змішані виборчі системи.

Література: основна № 3,5,7; допоміжна № 26, 35, 41, 47, 51, 79, 81, 110, 121, 126, 132, 140, 150, 154, 165, 186.

Тема 9. Глава держави в зарубіжних країнах.

1. Глава держави: поняття, основні ознаки і види.
2. Місце глави держави в системі вищих органів державної влади.
3. Компетенція глави держави.
4. Монарх. Правове положення монарха.
5. Президент. Правове положення президента.

Література: основна № 6, 7; допоміжна № 53-56, 58, 77, 97, 155, 163, 170-172, 192.

Тема 10. Парламент у зарубіжних країнах.

1. Поняття парламенту, його функції, види та порядок формування.
2. Правове положення депутата парламенту в зарубіжних країнах.
3. Структура парламентів.
4. Порядок діяльності парламентів, звичайні і надзвичайні сесії.

Література: основна № 1-3, 5,8; допоміжна № 6, 16, 25, 31, 37, 49, 67, 83, 89, 108, 139, 177, 179, 194.

Тема 11. Уряд у зарубіжних країнах.

1. Уряд: поняття і місце в системі вищих органів влади.
2. Види урядів в зарубіжних країнах.
3. Порядок формування уряду і залежність його від форми правління.
4. Повноваження урядів у зарубіжних країнах.

Література: основна № 2,4,6-8; допоміжна № 30, 45, 62, 71, 89, 105, 148, 163, 168, 182, 197.

Тема 12. Судова влада в зарубіжних країнах.

1. Поняття судової влади.
2. Конституційна регламентація судової системи.
3. Конституційний статус суддів, його основні принципи.
4. Статус органів прокуратури в зарубіжних країнах.

Література: основна № 1-3, 4-7; допоміжна № 2, 9, 12, 43, 61, 72, 73, 104, 118, 123, 124, 127, 128, 137, 164, 188.

Тема 13. Основи конституційного права Сполучених Штатів Америки.

1. Конституція США 1787 року, її специфічні риси.
  2. Білль про права.
  3. Конгрес США. Правове положення і повноваження палат.
  4. Виконавча влада США.
  5. Конституційний статус людини і громадянина в США, його зміст і гарантії.
- Література: основна № 2, 4, 6, 8; допоміжна № 4, 5, 38, 63-65, 74, 102, 103, 128, 137, 160, 164, 193, 196.*

Тема 14. Основи конституційного права Федеративної Республіки Німеччини.

1. Основний закон ФРН 1949 року.
  2. Парламент ФРН. Правове положення і повноваження палат.
  3. Виконавча влада ФРН.
  4. Особливості правового положення федерального Канцлера.
  5. Федеральний Конституційний Суд і конституційні суди земель Німеччини.
- Література: основна № 1-3, 5-8; допоміжна № 1, 7, 8, 32, 33, 46, 66, 68, 98, 105, 131, 134, 146, 162, 164, 166, 181, 194.*

Тема 15. Основи конституційного права Франції.

1. Конституція Франції 1958 р.
  2. Парламент Франції.
  3. Президент Франції.
  4. Уряд Франції.
  5. Адміністративно-територіальний поділ і місцеве самоврядування Франції.
- Література: основна № 2, 4, 7, 8; допоміжна № 1, 7, 14, 29, 34, 78, 80, 91, 105, 117, 158, 164, 166, 169, 194.*

Тема 16. Основи конституційного права Великобританії.

1. Загальна характеристика Конституції Великобританії.
  2. Парламент Великобританії.
  3. Монарх у Великобританії. Реальна роль монарха в управлінні країною.
  4. Уряд Великобританії.
- Література: основна № 1-3, 5-8; допоміжна № 1, 7, 23, 39, 96, 105, 161, 163, 166, 178, 185, 191, 194, 197.*

Тема 17. Основи конституційного права Російської Федерації.

1. Історія ухвалення та характерні риси Конституції Російської Федерації 1993 р.
2. Законодавча влада в Російській Федерації.
3. Президент Російської Федерації.
4. Уряд Російської Федерації.

5. Судова влада Російської Федерації і її органи.

Література: основна № 1-3, 5-8; допоміжна № 11, 29, 48, 66, 69, 75, 87, 120, 155, 159, 173, 176.

Тема 18. Основи конституційного права Китайської Народної Республіки.

1. Конституція КНР 1982 року, її характеристика.

2. Всекитайські збори народних представників: порядок формування, повноваження, відповідальність.

3. Державна Рада КНР: порядок формування, повноваження, відповідальність.

4. Комуністична партія Китаю і її положення в політичній системі.

Література: основна № 2,4,6-8; допоміжна № 58, 59, 70, 82, 86, 89, 106, 109, 125, 151, 163, 174, 189.

Тема 19. Основи конституційного права Японії.

1. Конституція Японії 1947 року, її особливості.

2. Парламент Японії. Правове положення і повноваження палат.

3. Монарх Японії. Його юридичні і фактичні повноваження, політична роль.

4. Уряд Японії, порядок його формування, повноваження, відповідальність.

Література: основна № 1-3, 5-7; допоміжна № 36, 42, 58, 60, 76, 88, 99, 135, 145.

Тема 20. Основи конституційного права Індії.

1. Конституція Індії 1950 року.

2. Парламент Індії. Внутрішня організація і взаємостосунки палат.

3. Президент Індії, порядок його обрання і заміщення, юридичні і фактичні повноваження, політична роль, відповідальність.

4. Уряд Індії.

5. Правовий статус громадянина Індії, його особливості і гарантії.

Література: основна № 3 ,5; допоміжна № 40, 57, 58, 85, 101, 152, 174, 190, 195.

Завдання для самостійної роботи

Низка питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань.

1. Розвиток знань про конституційне право.

2. Основні напрями і школи в сучасній науці конституційного права.

3. Особливості конституційно-правових шкіл ФРН.

4. Особливості конституційно-правових шкіл Італії.

5. Особливості конституційно-правових шкіл Індії.

6. Загальне й особливе в зарубіжних конституціях.

7. Співвідношення конституцій і дійсності.

8. Конституції фактичні і юридичні, фіктивні і нефіктивні.
9. Конституції постійні і тимчасові.
10. Політична правоздатність і дієздатність.
11. Порядок здійснення захисту прав і свобод громадян у державі.
12. Роль монархії в розвинутих країнах.
13. Змішані форми правління (Франція по Конституції 1958 р.).
14. Виборна монархія: поняття, сутність.
15. Правове положення адміністративно-територіальних одиниць.
16. Форми контролю центральної влади над органами місцевого самоврядування.
17. Основні системи розподілу компетенції між союзом і суб'єктами федерації.
18. Юридичний і фактичний розподіл компетенції між союзом і суб'єктами федерації.
19. Основні теорії демократії.
20. Різні форми і методи обмеження демократії.
21. Вплив змін у політичному режимі на форму держави.
22. Партії і державний апарат.
23. Політичні партії і церква.
24. Зростання ролі партій у політичних системах зарубіжних країн.
25. Джерела виборчого права.
26. Практика проведення виборів. Фінансування виборів. Зловживання на виборах.
27. Референдум, його види.
28. Роль монарха в парламентарних, дуалістичних і абсолютних монархіях.
29. Основні системи обрання президента: прямі вибори (Франція, Мексика, Ірландія), непрямі вибори (США), обрання президента спеціальною колегією (ФРН, Італія, Індія), парламентом (Греція).
30. Загальні і специфічні риси зовнішньополітичних повноважень глави держави в парламентарній монархії (Великобританія), в дуалістичній монархії, в парламентарній республіці (Італія, Індія), в президентській республіці (США).
31. Фактична роль глави держави, її залежність від форми правління, форми державного устрою і політичного режиму.
32. Різноманіття форм парламентів у сучасну епоху.
33. Зміст депутатського мандата.
34. Порядок діяльності парламентів, звичайні і надзвичайні сесії.
35. Глава уряду, порядок його призначення, правове положення і роль в зарубіжних країнах.
36. Процедура прийняття рішень урядом в зарубіжних країнах.
37. Взаємини уряду і парламенту в парламентарних монархіях (Великобританія, Японія), в дуалістичних монархіях, в парламентарних республіках (Італія, ФРН, Індія), в президентських республіках (США).
38. Інститут судового конституційного контролю.

39. Процедура формування складу конституційного суду (парламентська і змішана форми).
40. Форми здійснення контролю за конституційністю законів (попередній, наступний контроль).
41. Політична система США.
42. Конституційний статус людини і громадянина, його зміст і гарантії.
43. Місцеве управління і самоврядування.
44. Виборче право і виборча система.
45. Правове положення і політико-адміністративний устрій штатів.
46. Партійна система ФРН, політичні партії і їх конституційно-правовий статус.
47. Основні права людини і громадянина, їх гарантії згідно Основного закону ФРН.
48. Виборче право і виборча система.
49. Політичні партії у Франції.
50. Права і свободи громадян, їх гарантії у Франції.
51. Виборче право і виборча система у Франції.
52. Законодавчий процес у Великобританії.
53. Місцеве управління і самоврядування у Великобританії.
54. Основи конституційного ладу Російської Федерації.
55. Конституційно-правовий статус особи.
56. Партійна система і політичні партії.
57. Органи місцевого самоврядування їх структура і функції.
58. Адміністративно-територіальний устрій і національна автономія КНР.
59. Місцеве управління і самоврядування КНР.
60. Конституційний статус людини і громадянина і його гарантії в Японії.
61. Парламент в Японії. Правове положення і повноваження палат.
62. Виборче право і виборча система в Індії.
63. Партійна система, загальнонаціональні і регіональні партії в Індії.
64. Законодавчий процес в Індії.
65. Політико-адміністративний устрій штатів і союзних територій в Індії.

Література: основна № 1-8; допоміжна № 1-197.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 15 сторінок формату А4, орієнтація – книжкова, поля: відступ 1,25 мм; з усіх сторін поля – 20 мм, шрифт – Times New Roman, кегель – 14, міжрядковий інтервал – 1,5, стиль – Normal. Посилання на використані інформаційні джерела оформлюються у квадратних дужках за зразком: [7, с. 28–32]. Наприкінці тексту доповіді, у разі потреби, розміщують список використаних джерел, оформлений відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Тематика есе:

1. Загальна характеристика «Класичної школи» науки конституційного права.
2. Виникнення і розвиток муніципальних органів у зарубіжних країнах.
3. Вплив форми державного устрою на систему муніципальних органів.
4. Демократичні права і свободи, їх загальна характеристика.
5. Порівняльний аналіз конституційно-правового статусу глав держав в США і Німеччині.
6. Поправка I до Конституції США 1787 року.
7. Взаємини муніципальних органів з центральною владою у зарубіжних країнах.
8. Порівняльний аналіз конституційного контролю і нагляду в США і Франції.
9. Особливості контролю за муніципальними органами у федеративних державах (США, ФРН).
10. Конституційний статус префектів в зарубіжних країнах.
11. Вища рада магістратури у Франції: загальна характеристика.
12. Порівняльний аналіз особливостей конституційного регулювання прав і свобод у Франції та Німеччині.
13. Конституційно – правовий статус Конституційної ради, Державної ради, Рахункового суду у Франції.
14. Особливості та специфіка конституції Великобританії.
15. Порядок формування Палати лордів після реформи 1999 р.
16. Порівняльний аналіз порядку зміни складу парламентських палат США та Франції.
17. Порівняльний аналіз повноважень імператора Японії та королеви Великобританії.
18. Характеристика конституційного положення про відмову від війни та створення регулярних збройних сил.
19. Порівняльний аналіз найвищих органів законодавчої влади ФРН і КНР.
20. Порівняльний аналіз порядку внесення змін до Конституції КНР та України.
21. Порівняльний аналіз порядку внесення змін до Конституції США та Франції.
22. Порівняльний аналіз систему державних органів КНР та Франції.
23. Порівняльний аналіз розподілу компетенції між Союзом і штатами в Індії і США.
24. Вплив британського конституційного права на конституційне право незалежної Індії.
25. Особливості політико-правової системи Російської Федерації.
26. Загальні і специфічні риси юридичного і фактичного положення глави держави у ФРН та Франції.

27. Порівняльний аналіз характерних рис Конституції США і європейських конституцій.

28. Порівняльний аналіз територіальної структури Японії, США та Німеччини.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та	
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування питань, виступ, доповнення)
Розділ 1. Галузь конституційного права зарубіжних країн. Конституція та статус особи.				
1	Предмет, джерела і система конституційного права зарубіжних країн	2,5	-	2,5
2	Конституції зарубіжних країн	2,5	-	2,5
3	Конституційний статус особи	2,5	-	2,5
Розділ 2. Форма держави. Політичні режими та партії. Виборче право і виборчі системи зарубіжних країн				
4	Форми державного правління в зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
5	Форма державного устрою в зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
6	Політичні режими в зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
7	Політичні партії і партійні системи в зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
8	Виборче право і виборчі системи зарубіжних країн	2,5	-	2,5
Розділ 3. Органи державної влади в зарубіжних країнах.				
9	Глава держави в зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
10	Парламент у зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
11	Уряд у зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
12	Судова влада в зарубіжних країнах	2,5	-	2,5
Розділ 4. Основи конституційного права США та країн Європи.				
13	Основи конституційного права Сполучених Штатів Америки	3	-	3
14	Основи конституційного права Федеративної Республіки Німеччини	3	-	3
15	Основи конституційного права Франції	3	-	3
16	Основи конституційного права	3	-	3

	Великобританії			
Розділ 5. Основи конституційного права країн Євразії та Сходу.				
17	Основи конституційного права Російської Федерації	3	-	3
18	Основи конституційного права Китайської Народної Республіки	3	-	3
19	Основи конституційного права Японії	3	-	3
20	Основи конституційного права Індії	3	-	3
Разом		54	-	54
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		6		
Екзамен		40		
Всього		100 балів		

Принагідно зазначити, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами з товаришами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб.

Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття курсанта (студента), що порушує дисципліну або запізнюється. Вказані правила поведінки поширюються й на семінарські заняття. Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських занять виключно за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції необхідно відпрацювати переписавши конспект. Конспект лекцій має бути охайним.

Ваша участь в роботі семінару може принести вам до 2,5-3 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання. Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- виступ із відповіддю на питання за планом семінарського завдання, письмове чи усне розкриття питань, які виносяться на самостійне опрацювання може принести вам до 1,5-2 бали за умови, що відповідь буде повною, змістовною та лаконічною;

- для того аби отримати ще 0,5 бала необхідно брати активну участь в обговоренні питань, які виносяться на семінарське заняття чи самостійну роботу (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань тощо);

- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 0,5 бал.

Кожен курсант (студент) має до кінця квітня написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 6 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 1 бал; 2) відповідність змісту темі – 1 бал; 3) структурна логічність – 2 бала; 4) аргументованість висновків – 1 бал; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 1 бал.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді екзамену на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На екзамені ви витягаєте білет, де зазначено три питання з переліку наведеного нижче. Окрім цього, викладач може задати додаткові чи уточнюючі питання в межах навчальної дисципліни.

Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до екзамену

1. Конституційне право як галузь права.
2. Конституційно-правові відносини, їхня сутність, види, характерні риси.

3. Конституція - основне джерело конституційного права. Конституційні, органічні і звичайні закони.
4. Судові прецеденти і рішення органів конституційного нагляду як джерела конституційного права.
5. Конституційні звичаї (конституційні угоди, конвенційні норми) як джерела конституційного права.
6. Релігійні норми як джерела конституційного права.
7. Поняття та зміст конституцій.
8. Способи прийняття конституцій.
9. Процедура і способи зміни конституцій.
10. Види конституцій, їхня класифікація.
11. Громадянство (підданство), порядок його набуття і втрати.
12. Особисті права і свободи.
13. Політичні права.
14. Соціально-економічні права.
15. Поняття форми правління.
16. Монархія: поняття, сутність. Основні ознаки монархії.
17. Республіка: поняття і сутність. Ознаки республіканської форми правління.
18. Форма державного устрою: поняття та класифікація його форм.
19. Унітарні держави: поняття, ознаки.
20. Федерація: поняття, ознаки.
21. Конфедерація: поняття, ознаки.
22. Поняття політичного режиму.
23. Демократичні політичні режими: поняття й ознаки.
24. Авторитарні політичні режими: поняття й ознаки.
25. Тоталітарні політичні режими: поняття й ознаки.
26. Політичні партії: поняття і сутність.
27. Основні види політичних партій.
28. Партійні системи: багатопартійні системи (Франція, Італія, ФРН, Японія), двопартійні системи (США, Великобританія), однопартійні системи.
29. Інституціоналізація політичних партій.
30. Виборче право. Активне і пасивне виборче право.
31. Принципи виборчого права.
32. Види виборчих цензів: віковий ценз; ценз осілості; ценз грамотності й освітній ценз; ценз статі.
33. Поняття, характеристика та риси мажоритарної виборчої системи.
34. Поняття, характеристика та риси пропорційної виборчої системи.
35. Поняття, характеристика та риси змішаної виборчої системи.
36. Глава держави: поняття, основні ознаки і види.
37. Місце глави держави в системі вищих органів державної влади.
38. Компетенція глави держави.
39. Монарх. Правове положення монарха.
40. Президент. Правове положення президента.
41. Поняття парламенту, його функції, види та порядок формування.

42. Правове положення депутата парламенту в зарубіжних країнах.
43. Структура парламентів.
44. Порядок діяльності парламентів, звичайні і надзвичайні сесії.
45. Уряд: поняття і місце в системі вищих органів влади.
46. Види урядів в зарубіжних країнах.
47. Порядок формування уряду і залежність його від форми правління.
48. Повноваження урядів у зарубіжних країнах.
49. Поняття судової влади.
50. Конституційна регламентація судової системи.
51. Конституційний статус суддів, його основні принципи.
52. Статус органів прокуратури в зарубіжних країнах.
53. Конституція США 1787 року, її специфічні риси.
54. Білль про права.
55. Конгрес США. Правове положення і повноваження палат.
56. Виконавча влада США.
57. Конституційний статус людини і громадянина в США, його зміст і гарантії.
58. Основний закон ФРН 1949 року.
59. Парламент ФРН. Правове положення і повноваження палат.
60. Виконавча влада ФРН.
61. Особливості правового положення федерального Канцлера.
62. Федеральний Конституційний Суд і конституційні суди земель Німеччини.
63. Конституція Франції 1958 р.
64. Парламент Франції.
65. Президент Франції.
66. Уряд Франції.
67. Адміністративно-територіальний поділ і місцеве самоврядування Франції.
68. Загальна характеристика Конституції Великобританії.
69. Парламент Великобританії.
70. Монарх у Великобританії. Реальна роль монарха в управлінні країною.
71. Уряд Великобританії.
72. Історія ухвалення та характерні риси Конституції Російської Федерації 1993 р.
73. Законодавча влада в Російській Федерації.
74. Президент Російської Федерації.
75. Уряд Російської Федерації.
76. Судова влада Російської Федерації і її органи.
77. Конституційно-правовий статус людини і громадянина у Російській Федерації.
78. Конституція КНР 1982 року, її характеристика.
79. Всекитайські збори народних представників: порядок формування, повноваження, відповідальність.

80. Державна Рада КНР: порядок формування, повноваження, відповідальність.
81. Комуністична партія Китаю і її положення в політичній системі.
82. Конституція Японії 1947 року, її особливості.
83. Парламент Японії. Правове положення і повноваження палат.
84. Монарх Японії. Його юридичні і фактичні повноваження, політична роль.
85. Уряд Японії, порядок його формування, повноваження, відповідальність.
86. Конституція Індії 1950 року.
87. Парламент Індії. Внутрішня організація і взаємостосунки палат.
88. Президент Індії, порядок його обрання і заміщення, юридичні і фактичні повноваження, політична роль, відповідальність.
89. Уряд Індії.
90. Правовий статус громадянина Індії, його особливості і гарантії.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились неухильно дотримуватись принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Волошкевич Г. А., Георгізова І. Л. Методичний посібник з навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» / Г. А. Волошкевич. Черкаси : Брама-Україна, 2014. 120 с.
2. Грін О.О. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О.Грін. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. 183с.
3. Державне право зарубіжних країн (загальна та особлива частина): Навчальний посібник. / Калиновський Б.В., Лапка О.Я., Івершенко Л.А., Козодой Л.М., Тарасенко К.В. /За ред. О.Я. Лапки. К.: КНТ, 2012. 528 с.

4. Калиновський Б. В. Державне право зарубіжних країн (у схемах) навч. посіб. / Б. В. Калиновський та ін.; за заг. ред. О. Я. Лапки; Нац. акад. внутр. справ. К. : КНТ, 2012. 526 с.

5. Кириченко В.М. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 256 с.

6. Конституции зарубежных государств : учеб. пособие / под. ред. В. В. Маклакова. Москва : Волтерс Клувер, 2003. 347 с.

7. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посіб. / В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков; За ред. В.М. Бесчастного. К.: Знання, 2007. 467 с.

8. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. 2е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

Допоміжна:

1. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу : навч. посіб. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2015. 628 с.

2. Алексеева А. О. Поняття, сутність і форми участі народу у здійсненні правосуддя. Вісник Академії адвокатури України : наук. журн. Академія адвокатури України. К.: ВЦ Акад. адвокатури України, 2014. Том 11. № 2 (30). С. 6-10.

3. Аль-Шару Джехад Маджед Мохаммад. Антропологические аспекты деления человечества на расы, возникновение расизма и закрепление его в международном праве. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». 2015. Вип. 13 (2). С. 120–123.

4. Аніщук Н.В. Історія розробки та прийняття ХІХ поправки до Конституції США (щодо надання виборчого права для жінок). Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 48. С. 316-321.

5. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 384 с.

6. Бабенко К. А. Участь парламенту у формуванні уряду: проблеми і перспективи конституційної реформи в Україні. Юридична Україна : щомісяч. наук. журн. 2012. № 1. С. 12-17.

7. Бакуменко Н. В. Виконання рішень Європейського суду в країнах-учасницях ЄС. Порівняльно-аналітичне право. № 5. 2017. С. 365–367.

8. Бариська Я. О. Канцлерська модель організації влади як особлива форма республіканського правління. Форум права. 2010. № 2. С. 25-28.

9. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія / В. С. Бігун. К., 2011. 303 с.

10. Богашева Н. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти : Монографія. К.: Логос, 2012. 446 с.
11. Богашов О. Порівняльна конституційно-правова характеристика вищих виборчих органів України, Російської Федерації та Республіки Білорусь. Вісник Центральної виборчої комісії. 2009. № 2-3 (16-17). С. 89-92.
12. Бойко В. Ф., Євдокимов В. О., Юлдашев О. Х. Право людини на правосуддя (Судове право України) : навч. посіб. Київ : Варта, МАУП, 2003. 256 с.
13. Бойко І.І. Екстрадиція біженців: особливості процесуальної регламентації. Альманах міжнародного права. 2018. № 19. С. 39-50.
14. Бондар М.Ю. Особливості проведення конституційного референдуму у Франції 1958 року. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 1(10). С. 29-32.
15. Бондаренко Н.О. Ідейні підґрунтя Конституції США 1787 року як основа стабільності суспільно-політичного ладу американської держави. Право і безпека. 2017. № 2 (65). С. 18-22.
16. Бондаренко О.В. Питання організації парламентів в умовах сучасного парламентаризму. Форум права. 2011. № 1. С. 114-120.
17. Бостан С. Форма територіальної організації публічної влади в державі: проблеми теорії та практики. Публічне право. 2015. № 2 (18). С. 26-36.
18. Бостан С.К. Монархія і поліархія як історичні типи форми державного правління. Вісник Запорізького державного університету. Серія Юридичні науки. 2005. № 4. С. 18–24.
19. Бостан С.К. Напівпарламентсько-напівпрезидентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2001. № 4. С. 31–40.
20. Бостан С.К. Напівпрезидентсько-напівпарламентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2001. № 3. С. 16–25.
21. Бостан С.К. Парламентсько-президентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2002. № 2. С. 88–97.
22. Бостан С.К. Президентсько-парламентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2001. № 2. С. 39–50.
23. Бруслик О.Ю. Сучасний стан британського парламентаризму. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 30. С. 155-166.
24. Васильченко О. Фінансування політичних партій у зарубіжних країнах. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 6. С. 80–85.
25. Взаємодія парламенту із суб'єктами державного управління: зарубіжний досвід : навч.-метод. матеріали / авт. кол. : В. А. Гошовська, Н. Б.

Ларіна, П. В. Ворона, Л. О. Матвєєва ; за заг. ред. В. А. Гошовської. К. : НАДУ, 2012. 48 с.

26. Выборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування / за заг. ред. Є. В. Радченка. К. : Факт, 2003. 258 с.

27. Волинський А. Ідеологічна структуризація суспільних політичних інтересів. Політичний менеджмент. 2004. № 5. С. 71–81.

28. Волошин Ю. О. Доктринальні підходи до визначення змісту теорії конституціоналізму: досвід зарубіжної науки конституційного права . Держава і право. 2008. Вип. 41. С. 185.

29. Волощук О. Т. Інститут президента у Франції, Росії та Україні: автореф.... дис. канд. юр. наук. Харків, 2008. 21 с.

30. Волощук О.Т. Поняття та сутність уряду як носія виконавчої влади. Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. 2011. Вип. 597. С. 50-55.

31. Гандзюк А. М. Фракційна структуризація парламенту - ознака наявності, розвитку та втілення демократичних цінностей у публічному управлінні. Право та державне управління : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2015. № 3. С. 104–109.

32. Геймбух Н. Г. Вопросы конституционной реформы в Федеративной Республике Германии. Вестник Томского государственного университета. Серия «Право». 2018. № 27. С. 23-29.

33. Геймбух Н. Г. Совершенствование конституционного законодательства Германии о разграничении предметов ведения федерации и земель. Вестник Томского государственного университета. Серия «Право». 2015. №4. С. 14-20.

34. Герак Р. С. Правова система Франції: загальна характеристика структури та джерел права. Правова держава: Щорічник наукових праць ін-ту держави та права ім. В. М. Корецького ПАН України. Вип. 13. К., 2002. 584 с.

35. Герасименко Т. В. Принципы выборов в органы государственной власти и местного самоуправления в Российской Федерации : дис... канд. юрид. наук. Тюмень, 2003. 243 с.

36. Герасіна Г.М., Окладна М.Г. Конституційно-політичний процес в Японії: історичні віхи та узгодження політикоправових засад системи влади. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2008. № 15. С. 46-57.

37. Глобальный парламентский отчет: Изменяющийся характер парламентского представительства. Ташкент : Vaktria press, 2012. 124 с.

38. Головка О. М. Природно-правова теорія і конституційне будівництво в США. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО». 2016. Вип. 22. С. 16-20.

39. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2017. № 3 (34). С. 12-16.

40. Горленко В.В. Характерні риси правових систем азіатських країн: вплив на розвиток громадянського суспільства. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 4 (8). С. 127-135.
41. Грובה В.П. Выборча система органів влади в Швеції: досвід для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2015. № 15. Том 1. С. 48-50.
42. Грובה В.П. Особливості органів місцевого самоврядування в Японії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2015. Вип. 13 (1). С. 33– 35.
43. Гуцалюк О.В. Зарубіжний досвід реформування судової влади. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 33-2. Том 1. С. 157-161.
44. Даймонд Л. Прошла ли третья волна демократизации? Полис. 1999. №1. С. 10-25.
45. Дахова І. Принципи діяльності уряду в зарубіжних країнах. Вісник Академії правових наук України. Х.: Право, 2006. № 3(46). С. 249-256.
46. Джуган В. В. Обмеження фінансування політичних партій за законодавством України, Польщі та Федеративної Республіки Німеччини: порівняльний аналіз. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 1. Том 2. С. 46-49.
47. Дурнова И. А. Зарубежный опыт проведения интернет–выборов и проблемы для России. Информационное право. 2007. №2. С. 22–32.
48. Жалій Т.В. Правовий статус глав держав в Україні та Російській Федерації: порівняльний аналіз. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2013. Вип. 1. С. 14-18.
49. Журавський В. С. Правовий статус парламентських комітетів. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2001. № 2. С. 14–25.
50. Забокрицький І.І. Поняття джерел конституційного права: проблеми визначення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-3. Том 1. С. 55-59.
51. Заворотченко Т. М. Використання зарубіжного досвіду під час охорони й захисту виборчих прав громадян. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 72. С. 79-84.
52. Загальна декларація прав людини. Київ: Право. 1995. 56 с.
53. Задорожня Г. В. Глава держави Ватикан: особливість конституційноправового статусу. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 4. С. 65 – 71.
54. Задорожня Г. В. Доктрина про правовий статус глави держави в період Нового часу: паралелі із сучасністю. Підприємництво, господарство і право. 2014. № 7 (223). С. 56 – 61.
55. Задорожня Г. В. Доктринальні дослідження правового статусу глави держави: історико-правовий екскурс. Адміністративне право і процес. 2014. № 3 (9). С. 172 – 181.

56. Задорожня Г. В. Розвиток інституту глави держави в правових системах Ізраїлю та Іраку: порівняльний аналіз. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія. Юридичні науки. 2014. Вип. 6 2. Т. 1. С. 85 – 89.

57. Задорожня Г.В. Розвиток інституту глави держави в правовій системі Індії та України. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 1. URL: http://lsej.org.ua/1_2015/4.pdf (дата звернення: 08.09.2019).

58. Задорожня Г. В. Восточная традиция формирования конституционно-неправового статуса главы государства: ценный опыт для взаимодействия. Труд. Профсоюзы. Общество. 2015. № 1. С. 48 – 53.

59. Закоморна К. Конституційно-правові засади самоврядування (місцевої автономії) в КНР. Підприємство, господарство і право. 2017. № 2. С. 183-187.

60. Закоморна К.О. Конституційний принцип місцевої автономії як основа організації та діяльності місцевого публічного управління в Японії. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 3. С. 52-55.

61. Закурін М.К. Зарубіжний досвід розгляду господарських спорів. URL: <https://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/741/> (дата звернення: 05.09.2019).

62. Зарубіжний досвід державного управління: доцільність і можливості застосування в Україні : наук. розробка / авт. кол. : І. А. Грицяк, Л. А. Шереметьєва, К. К. Баранцева та ін. К. : НАДУ, 2012. 56 с.

63. Зінченко В. В. "Право народу" в конституційному законодавстві США та його міжнародне значення для ціннісної системи прав людини і демократії. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2013. № 1(7). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13zvvlid.pdf> (дата звернення: 05.09.2019).

64. Зінченко В., Кисіль С. Роль моделі гарантії громадянських прав у державному управлінні США для формування нормативістики міжнародної системи прав людини. Право та управління. 2012. № 1. С. 259-269.

65. Зінченко В.В. Англо-американська модель права та конституціоналізму як інтегративна традиція і вагоме джерело нормативних цінностей сучасної міжнародної правової системи і демократії. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2013. № 3. С. 89–101.

66. Зінченко О. В. Принципи федеративного устрою ФРН та Російської Федерації: порівняльний аналіз. Вісник Академії правових наук України. Харків, 2011. № 4. С. 48–57.

67. Зозуля, О. І. Основні види, напрямки діяльності та роль комітетів (комісій) парламенту у зарубіжних країнах. Форум права. 2018. № 5. С. 38-49.

68. Іванцова З. А. Місцеве самоврядування у ФРН: теорія та конституційні норми. Принципи сучасного конституціоналізму та Основний закон України. ІХ Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повідомл. міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів (4-5 листоп. 2016 р.). Харків : Права людини, 2016. С. 201–202.

69. Кагадій М. І. Порівняння основ конституційного ладу Білорусії, Молдови, Росії, України. Журнал східноєвропейського права. 2017. № 37. С. 31-41.
70. Калашник Н. Професійне навчання державних службовців Китайської Народної Республіки як чинник ефективності державної служби. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. № 2 (17). С. 170-178.
71. Кампо В. Проблеми еволюції урядової влади. Українське право. 1995. № 1 (2). С. 21–23.
72. Кампо В. Фіксування судового процесу технічними засобами: проблеми сучасної конституційно-судової практики. Віче. 2013. №2. С.11-15.
73. Капустинський В. А. Функції суду: історико-правовий аналіз: Монографія. К.: Вид-во «Логос», 2015. 144 с.
74. Каррі Д.П. Конституція Сполучених Штатів Америки: Посібник для всіх К.: Веселка, 1993р. 126 с.
75. Керимов А. Д. Форма государственного устройства Российской Федерации. Гражданин и право. 2001. № 12. С. 16–17.
76. Кизима О. Японська система державного устрою: політичний та адміністративний аспекти. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 35. С. 79-85.
77. Климчук Н.І. Вплив форми павління на статус уряду в зарубіжних країнах. Молодий вчений. 2018. № 5 (57). С. 246-249.
78. Клімова Г.П. Інститут президентства у Франції та Україні: порівняльний аналіз. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2010. № 5. С. 110-116.
79. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.
80. Ключник Р.М., Кривошеїн В.В. Політична криза в період П'ятої республіки у Франції: спроба кризового моделювання. «Гілея: науковий вісник». 2011. Вип. 44 (2). С. 726-733.
81. Коваленко М. Г. Моделі формування списків виборців. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1 (4). С. 76-81.
82. Коваль О. О. Конституційна реформа в КНР як правовий інструмент політичних змін. Україна-Китай. 2018. № 5. URL: <http://sinologist.com.ua/koval-o-o-konstytutsijna-reforma-v-knr-yak-pravovuj-instrument-politychnyh-zmin/> (дата звернення: 08.09.2019).
83. Колух В.В. Участь парламенту в формуванні уряду як спосіб реалізації установчої функції (міжнародна практика та українські реалії). Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2014. Вип. 2 (22). С. 117-123.
84. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 04.09.2019).

85. Конституція Індії от 26.11.1949. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/india/india--r.htm (дата звернення: 08.09.2019).
86. Конституція Китайської Народної Республіки от 04.12.1982 (в редакції 2018 г.). URL: https://chinalaw.center/constitutional_law/china_constitution_revised_2018_russian/ (дата звернення: 08.09.2019).
87. Конституція Російської Федерації от 12.12.1993. URL: <http://www.constitution.ru/> (дата звернення: 08.09.2019).
88. Конституція Японії от 3 мая 1947 г. URL: <http://lib.com.ua/books/6/703n1.html> (дата звернення: 08.09.2019).
89. Конституції нових держав Європи та Азії [Текст]; упоряд. С. Головатий. К. : Укр. правн. фундація. Вид-во Право, 1996. 544 с.
90. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. 2е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
91. Конституція Французької Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). К.: Москаленко О.М., 2018. 56 с.
92. Копча В.В. Зміст і значення конституції у правозахисній функції сучасної держави. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2018. Вип. 53. Том 1. С. 51-55.
93. Корнієнко, В. О. Імідж та репутація політичної партії: аксіологічні основи та шляхи оптимізації : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2018. 204 с.
94. Коцюрба О. Публічне фінансування політичних партій: перспектива для України на досвіді Польщі. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. № 57. С. 179–188.
95. Кравчук В. Поняття конституційної правосуб'єктності. Історико-правовий часопис. 2013. № 2. С. 71–74.
96. Криворучко А. В. Изменение правового статуса английской Ост-Индской компании и колонизация Индии в 1600–1758 годах. Форум права. 2011. № 1. С. 528–536.
97. Кузнецов О. В. Англосаксонська модель глобального капіталізму : монографія. К. : Освіта України, 2010. 492 с.
98. Купрій В.М. Порядок внесення змін до конституції у зарубіжних країнах. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 6. С. 44-50.
99. Курілов Ю. Ю. Децентралізація влади в Японії: досвід для України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 3(38). С. 14-24.
100. Лазоренко О. В., Лазоренко О. О. Політичні режими: нормативний підхід. Генеза. 1996. № 1(4). С. 235–244.
101. Леонкина А.А. Индийский федерализм в фокусе исследований. Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство» 2018. Т. 6, № 2 (22). URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/indiyskiy-federalizm-v-fokuse-issledovaniy.pdf> (дата звернення: 08.09.2019).

102. Литвинов О. М. Консервативний напрямок у філософсько-правовій думці США періоду боротьби за незалежність, або Про досвід американських федералістів у справі розбудови демократичної правової держави. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2010. Вип. 3. С. 15–26.

103. Литвинов О. М. Ліберальний напрямок у філософсько-правовій думці США періоду боротьби за незалежність, або знов про корисність досвіду інших країн для України. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2010. № 2. С. 5–19.

104. Логвиненко М. І. Добір суддів на посаду: український та міжнародно-правовий досвід. The genesis of genius : науково-періодичне професійне видання. Женева (Швейцарія). Міжнародний науково-практичний конгрес економістів та правників, 2014. С. 201-206.

105. Лопата М. Чинники формування мінімально-переможних урядів у країнах Центральної Європи. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. 2013. Т. 21. вип. 23(3). С. 119–130.

106. Лю І. Розвиток сучасної юриспруденції у Китаї. Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. 259-267.

107. Любченко П. М. Особливості конституційного регулювання відносин у громадянському суспільстві. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 20. 2010. С. 30–39.

108. Лясковець О.В. Парламент – орган народного представництва в зарубіжних країнах. Право і суспільство. 2015. № 4. С. 13-17.

109. Малявін В. В. Китайська цивілізація. М. : Астрель, 2000. 632 с.

110. Марцеляк О. Принцип таємного голосування: історія становлення та сучасна концепція реалізації. Юридичний вісник. 2015. № 3. С. 191-196.

111. Марчук Р.П. Поняття конституції та її види: політико-юридичний аспект. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Політичні науки. 2015. № 4. С. 11–16.

112. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. 376 с.

113. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції». Політичний менеджмент. 2006. № 5. С. 18-32.

114. Мироненко П. В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть : монографія. К. : ВЦ «Академія», 2014. 220 с.

115. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 02.09.2019).

116. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 02.09.2019).

117. Мінкова О.Г. Експертиза проектів нормативно-правових актів у Франції. Право і безпека. 2015. № 1 (56). С. 29-34.

118. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (1983 р.). URL: www.judges.org.ua/d5.htm (дата звернення: 05.09.2019).

119. Музиченко Г. В. Концептуалізація державної політики країн пострадянського простору в умовах глобалізаційних змін: Монографія. Одеса: Друкарський дім, 2012. 394 с.

120. Мяловицька Н. А. Особливості організації судової влади в Російській Федерації. Вісник Вищої ради юстиції. 2013. № 2 (14). С. 26-35.

121. Мяловицька Н. Виборчі системи і досвід європейських держав. Вісн. Центр. виборчої комісії. 2008. № 1(11). С. 61-70.

122. Нагорняк М. Стабільність конституції та можливість її зміни. Право України. 2007. №12. С. 135-138.

123. Назаров І. В. Конституційні засади побудови судових систем країн Європейського Союзу. Юридична Україна. 2008. № 2. С.81-85.

124. Назаров І. В. Судова система Великої Британії та її реформування у зв'язку із членством у Європейському Союзі. Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. Х., 2011. Вип. 115. С. 179–187.

125. Нікітін В.В., Александрович О.О. Організація державного контролю в Китаї: традиції та сучасний досвід державного управління. Теорія та практика державного управління. 2015. № 1 (48). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-1/doc/5/02.pdf> (дата звернення: 08.09.2019).

126. Об устранении ограничений на право голоса: Резолюция Парламентской ассамблеи Совета Европы № 1459 от 24 июня 2005 г. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_715 (дата звернення: 02.09.2019).

127. Обрусна С.Ю. Зарубіжний досвід судового управління та можливості його використання при реформуванні судової системи України. Вісник Вищої ради юстиції. 2010. № 4. С. 52-73.

128. Олійник В.С. Верховний Суд США від головуванням Хьюза Ч.Е. (1930-1941). Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право 2017. №2 (2). С. 31-43.

129. Орзих М. Ф. Проблемы современной конституционалистики. К.: Юринком Интер. 2012. 368 с.

130. Осипян Б. А. Причины разнообразия форм государственного правления и устройства. Современное право. 2009. № 1. С. 25–34.

131. Основной закон Федеративной Республики Германии : обнародован Парламентским советом 23 мая 1949 г. (с последующими изменениями и дополнениями). Изд. 2-е. Берлин : Елзнердрук ГмбХ, 2000. 136 с.

132. Пархоменко В. Г. Навіщо і як брати участь у виборах до місцевих рад. К., Ін-т гром. сусп-ва, 2001. 143 с.

133. Паславська Н. Організація діяльності Федерального Конституційного Суду Федеративної Республіки Німеччина. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014. Вип. 59. С. 108–113.
134. Петришина-Дюг Г. Фінансування політичних партій: проблеми правового регулювання у сучасних державах. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. 2013. № 60. С. 91–97.
135. Политическая система современной Японии : [учебное пособие для студентов вузов] / под ред. Д.В. Стрельцова. – М. : Аспект Пресс, 2013. – 384 с.
136. Політичні партії: теорія та функціональні практики : Навчальний посібник. О. Новакова, Г. Агафонова, А. Моїсеєва, П. Струнін. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. 300 с.
137. Поліщук М. Г. Система судів США та можливість використання окремих її положень у діяльності судів України. Наукові праці МАУП. 2014. Вип. 43. С. 110-113.
138. Полякова А. Праворадикальні партії в Центрально-Східній Європі: це економіка? Спільне: журнал соціальної критики. 2012. С. 39–52.
139. Порубенський О. М. Окремі питання організації комітетів у структурі парламенту: зарубіжний досвід та Україна. Часопис Київського університету права. 2007. № 1. С. 72–77.
140. Право обирати і бути обраним в країнах ЄС: суб'єкти, умови і механізми реалізації. URL: https://parlament.org.ua/docs/files/8/1150892449_ans.pdf (дата звернення: 02.09.2019).
141. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.
142. Прокоп М. Теоретико-методологічні засади аналізу гібридних режимів: операціоналізація та концептуалізація поняття. Вісник Дніпропетровського університету. 2016. № 6. С. 71-77.
143. Процюк І.В. Класифікація форм державного правління. Проблеми законності. Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. Вип. 107. С. 3-13.
144. Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи щодо фінансування політичних партій від 22 травня 2001 р. № 1516. URL: <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/partology/624-rekomendations.html> (дата звернення: 02.09.2019).
145. Рожко В.В. Проблема суддівського розсуду в правових системах Японії та Китаю. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2015. № 1. С. 56-71.
146. Романов М. С. Режим безпеки Федеративної Республіки Німеччина. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2018. №1(17). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18rmsfrn.pdf> (дата звернення: 05.09.2019).

147. Романова В. Порівняльний аналіз політичних режимів на субрегіональному рівні в сучасних Україні і Литві. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2005. С. 39-43.
148. Романюк А. Типологія урядових кабінетів в країнах Західної Європи: порівняльний аналіз. Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. 2007. Вип. 10. С. 235–244.
149. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції. Ужгород : Ліра, 2009. 372 с.
150. Сакір-Молочко Н.В., Самофалов Л.П. Класифікація виборчих систем світу. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право. 2018. №1(3). С. 54-65.
151. Саміло Г.О. Особливості правової системи сучасного Китаю. «Colloquium-journal». 2018. № 3 (14). С. 52-53.
152. Саміло Г.О. Особливості правої системи сучасної Індії. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки. 2017. Вип. 5. Том 1. С. 46-49.
153. Сергєєв В. Стратегічне управління політичними партіями. Політичний менеджмент. 2005. № 1. С. 113–121.
154. Сердюк Є.В. Зарубіжний досвід забезпечення виборчих прав. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 6. Том 3. С. 24-28.
155. Сердюк Л.М. Конституційне регулювання імпичменту глави держави в Україні й окремих пострадянських країнах. Науковий вісник ДДУВС. 2017. № 4. С. 52-65.
156. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : моногр. Х., 2011. 768 с.
157. Серьогіна С.Г. Форма правління як інститут конституційного права. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 4. Том 1. 96-102.
158. Система державного управління Республіки Франція: досвід для України / авт.-уклад. Л. А. Пустовойт ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. К. : НАДУ, 2010. 56 с.
159. Система державного управління Російської Федерації: досвід для України / уклад. Л. А. Пустовойт ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. К. : НАДУ, 2012. 52 с.
160. Система державного управління Сполучених Штатів Америки: досвід для України / уклад. Л. В. Примаченко ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. К. : НАДУ, 2011. 52 с.
161. Система державного управління Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії: досвід для України / уклад. П. І. Крайнік ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. К. : НАДУ, 2011. 48 с.
162. Система державного управління Федеративної Республіки Німеччина: досвід для України / авт.-упоряд. : Ю. В. Ковбасюк, С. В.

Загороднюк, П. І. Крайнік ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. К. : НАДУ, 2010. 76 с.

163. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. 2-е видання, перероблене і доповнене. Харків: Еспада, 2009. 752 с.

164. Слободяник Н. Зарубіжний досвід формування суддівського корпусу. Адміністративне право і процес. 2015. № 2(12). С. 300-310.

165. Современные избирательные системы. Вып. 1: Великобритания, Канада, Мексика, Польша / Д.В. Лафитский, Н.М. Касаткина, А. Г. Орлов, Н. Ю. Трещетенкова. М. : РЦОИТ: Норма, 2006. 496 с.

166. Сорока С. В. Механізми взаємодії уряду і парламенту в процесі державного управління: досвід країн Європейського Союзу та українська практика : монографія. Миколаїв: Видавництво ЧДУ імені Петра Могили, 2012. 421 с.

167. Стрельцова О.В. Конституціоналізація правової системи: поняття та сутнісні риси. Публічне право. 2016. № 1. С. 75–81.

168. Сухенко В. В. Особливості формування коаліційних урядів у постсоціалістичних країнах Центральної Європи: досвід для України. Pressing problems of public administration. 2016. № 1(49). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2016-1/doc/6/04.pdf> (дата звернення: 02.09.2019).

169. Сухенко В.В. Дуалізм виконавчої влади як особливість політико-адміністративної системи Франції. Державне будівництво. 2017. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/4/02.pdf> (дата звернення: 08.09.2019).

170. Сухонос В. В. Вплив форми державного устрою на статус глави держави: конституційно-правовий аспект. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2011. № 2 (5). С. 31–38.

171. Сухонос В. В. Інститут глави держави в конституційному праві . Суми : УАБС НБУ, 2011. 339 с.

172. Сухонос В. В. Інститут глави держави в умовах республіки: конституційно-правовий та історико-теоретичний аспекти: монографія. Суми : Університетська книга, 2011. 318 с.

173. Тарасенко К.В. Характеристика конституційного закріплення правового статусу координаційних органів з питань національної безпеки при главах зарубіжних країн. Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine (Series “Political Science”). 2016. № 1 (80). С. 87-92.

174. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник. Львів: Світ, 2001. 384 с.

175. Толстенко В. Л. Форма державного устрою як складова поняття форми держави: до методології дослідження. Наукові праці МАУП. 2014. Вип. 2(41). С. 91–97.

176. Федеральный закон «О выборах Президента Российской Федерации» от 10.01.2003 г. URL:

<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102079674> (дата звернення: 08.09.2019).

177. Форми парламентського контролю в країнах Європейського Союзу. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28811.pdf> (дата звернення: 02.09.2019).

178. Француз-Яковець Т.А. Парламент Великобританії в системі поділу влади. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 3. С. 69-75.

179. Француз-Яковець Т.А. Парламентські процедури двопалатних парламентів та джерела їх правового регулювання. Прикарпатський юридичний вісник. 2012. Вип. 2. С. 58-68.

180. Фрицький О. Дослідження конституційного права країн світу на підставі порівняльного аналізу і в аспекті його теоретичного розвитку. Право України. 2008. № 4. С. 164–165.

181. Фрідманський Р. М. Склад, порядок формування та припинення повноважень уряду ФРН. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-1. том 1. С. 123-127.

182. Фрідманський Р. М. Уряд України: актуальні питання формування. Порівняльно-аналітичне право. 2013 р. №2. С. 118-122.

183. Чапала Г.В. Парламентсько-президентська форма правління: загальні риси й особливості. Українська державність: становлення, досвід, проблеми. Х., 2001. С. 63.

184. Челак О.П. Вплив форми державного устрою на зміст регіональної політики сучасних держав. Молодий вчений. № 10 (37). С. 132-136.

185. Чернецька О. В., Шилінгов В. С. Право Англії як класична модель прецедентного права. Часопис Київського університету права. 2015. № 4. С. 348-352.

186. Чернецька О. Місцеві вибори як форма народовладдя: порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду. Вісн. Центр. виборчої комісії. 2006. № 4(6). С. 71–74.

187. Чернопищук Я.В. Поняття «конституціоналізація» у сучасній конституціоналістиці. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 61. С. 117–123.

188. Чечерський В. І. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в Словаччині, Польщі, Чехії та Україні (порівняльно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2006. 206 с.

189. Чжан Шуйбао. Організаційно-правові основи підприємницької діяльності в Китайській Народній Республіці і в Україні (порівняльно-правовий аналіз): автореф. .... дис. канд. юрид. наук., Одеса. 2009. 20 с.

190. Чувпило О.О. Конституційний розвиток Індії у колоніальний період. Збірник наукових праць Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Серія «Історія та географія». 2011. Вип. 40. С. 82-86.
191. Шаповал В. Н. Британская конституция: политико-правовой анализ / В. Н. Шаповал. Киев : Лыбидь, 1991. 135 с.
192. Шатіло В.А. Президент у механізмі державної влади: деякі питання вітчизняної та зарубіжної теорії і практики. Вісник Академії адвокатури України. 2014. № 2 (30). С. 12-18.
193. Шевченко О. О., Слюсаренко Ю. А. Джерела конституційного права США. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. 2012. № 3. С. 55–61.
194. Шевчук М. Відкритість національних парламентів: досвід країн Європейського Союзу. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 1. С. 144-150.
195. Щербина Т.М. Сімейно-правовий статус жінки: порівняльний аналіз досвіду Індії та України. Форум права. 2015. № 4. С. 341-345. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/530/FP_Shcherbina.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 08.09.2019).
196. Яригін А. Створення та прийняття Конституції США в 1787–1789 роках: формування політикоправових принципів та ідеалів. Зовнішні справи. 2016. № 7. С. 28–31.
197. Яцишин М. Основи конституційного права Великої Британії: Відкрита лекція. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. Серія науково-методичних видань “Відкриті лекції”. Вип. 2. 24 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.nplu.org>
2. <http://www.jusintergentes.kiev.ua/>
3. <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html>
4. <http://pravoznavec.com.ua/index.php>
5. <http://www.lawyer.org.ua/>
6. http://pravo.biz.ua/category/konstytucijne_pravo_zarubignykh_krajinj/
7. http://revolution.allbest.ru/law/00002403_0.html